

Mare

LEIDS UNIVERSITAIR WEEKBLAD 47STE JAARGANG — N° 20 — 7 MAART 2024

Meis Paaldansen en zingen over depressie gaan prima samen

15

Ook zij zijn op zoek naar de ware 7

Bioloog Tom Roth onderzoekt de partnerkeuze bij orang-oetans. 'Het is net als bij mensen: dat je genetisch bij elkaar past, wil niet zeggen dat je elkaar leuk vindt'

Trump & co Waarom politici telkens weer kiezers weten te verleiden met racistische retoriek en makkelijke oplossingen

4

Achter de lijn Is het rookverbod te handhaven?

2

ChatGPT is overal Terwijl de chatbot compleet is ingeburgerd bij studenten, zijn de grenzen van wat wel en niet mag niet altijd duidelijk. 'Iemand betrappen op het gebruik van AI is vrijwel onmogelijk'

8

Moordenaars Niet alle daders zijn monsters

6

Eén roker reageert verbaasd: 'Dus daar zijn die blauwe lijnen voor!'

Elke roker bij de kladden grijpen gaat niet

Universiteiten worstelen met het rookverbod. Verschillende instellingen hebben boetes gehad en vechten die aan. Leiden is nog niet bestraft maar acht het onmogelijk om elke illegale roker aan te pakken.

DOOR VINCENT BONGERS EN POL KOOPMAN
FOTO TACO VAN DER EB

‘E’r staan allemaal mensen te paffen bij rookverbodposters en ik zie gefrustreerde medewerkers die niet effectief kunnen handhaven’, zei personeelsraadslid Joost Augusteijn (LAG) onlangs tijdens de universiteitsraadsvergadering over de gebrekkige naleving van het rookverbod dat sinds augustus 2020 geldt voor de terreinen van alle onderwijsinstellingen. Volgens de partij negeren ‘studenten op grote schaal het rookverbod rond de universiteitsgebouwen’. Vooral bij het plein voor de Universiteitsbibliotheek aan de Witte Singel zijn er problemen. Bij de bibliotheek zijn blauwe lijnen op de stenen aangebracht die de grens van het universitaire terrein markeren. Deze rookvrije zone eindigt op circa twintig meter vanaf de ingang. Student klassieke talen Frank van de Boom staat met een studiegenoot, die liever anoniem wil blijven, rokend onder het afdak bij de ingang van de bibliotheek. ‘Ik snap goed dat er een verbod is, maar het moet wel realistisch blijven’, zegt Van de Boom. ‘Op de universiteit lopen hoofdza-

kkelijk mensen rond van tussen de achtien en, pak-hem-beet, zeventwintig, volwassen mensen in elk geval. Als ze willen roken doen ze dat toch wel. Wat maakt het dan uit of je dat hier doet of twintig meter verderop?’ Zijn studiegenoot reageert verbaasd. ‘Dus dát is waar die blauwe lijnen voor zijn!’ Volgens Augusteijn worden baliemedewerkers ‘veelvuldig geïnstrueerd om het verbod te handhaven’. Effectief ingrijpen gaat alleen als ze ‘daadwerkelijk bij de rokers gaan staan’, maar daar hebben ze geen tijd voor. De receptioniste van de UB wil echter niets kwijt over het rookverbod. ‘Geen commentaar’, zegt ze, en wendt haar hoofd af. Het gebrek aan handhaving ondermijnt het verbod, vindt Augusteijn. ‘Het gevoel ontstaat nu dat niemand het verbod hoeft na te leven, dan moet je als universiteit overwegen wat we met het rookverbod willen. Heeft het wel zin om een verbod te hebben dat niet te handhaven is?’ ‘Ik snap de frustratie’, reageerde collegevoorzitter Annetje Ottow tijdens de vergadering. ‘We

zijn wettelijk verplicht om deze regels te volgen. Iedereen doet ontzettend zijn best om het te handhaven, maar ik vrees dat we niet de capaciteit hebben om elke individuele roker bij de kladden te grijpen.’ Ze beloofde ‘met de handhavers het weerbarstigste probleem te gaan bespreken’. Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke nuanceert de problematiek. ‘Het gaat meestal goed. In de meeste panden zijn er geen issues met het rookverbod en houden mensen zich aan de regels.’ Door het aanbrengen van de blauwe lijnen en het plaatsen van verbodstegels en posters is het roken bij de meeste gebouwen volgens haar aanzienlijk verminderd. ‘In enkele gevallen is het wat lastiger. Bij de UB en het Wijnhavengebouw in Den Haag, dat direct grenst aan gemeentelijke grond, is de uitdaging groter. Regelmatig worden studenten daar aangesproken op het feit dat roken op universiteits terrein niet geoorloofd is. Hier gaan we mee door, zolang dit nodig is.’ Bij het Kamerlingh Onnes Gebouw van de rechtenfaculteit blijkt inderdaad dat het rookverbod

redelijk lijkt te functioneren. Voor het gebouw staat een groepje rokende studenten één pas buiten de lijn. ‘Ik vind het een prima verbod’, zegt Paul (eerstejaars rechten, die niet met zijn achternaam in de krant wil). ‘Zelf probeer ik eigenlijk ook te stoppen dus dit soort maatregelen dragen daar goed aan bij.’ De handhaving lijkt niet al te ingewikkeld, stelt hij. ‘De studenten hier snappen van zichzelf wel dat je buiten de lijnen moet staan als je wil roken, dat is *common knowledge*.’ Dit beaamt beveiliging Arvin (die ook niet met zijn achternaam in de krant wil): ‘Heel af en toe komt het voor dat er iemand binnen de lijnen staat. Dan spreek ik ze aan en is het opgelost.’ Het inzetten van meer personeel of andere handhavingsmiddelen vindt hij onnodig. Andere medewerkers van het KOG willen niets zeggen over het verbod. De receptionist weigert zich uit te laten over de kwestie. ‘Dan moet je bij de woordvoerder zijn. Je kan tegenwoordig niks meer zeggen of je kan er al problemen mee krijgen.’

‘Het gaat niet om een stiekeme roker ergens in een hoekje’

Verschillende universiteiten kregen al boetes van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) omdat ze er niet in slaagden het roken afdoende aan te pakken.

De Universiteit Utrecht kreeg bijvoorbeeld twee boetes van elk 600 euro en later nog een boete van 1.200 euro, schrijft *universiteitsmedium* *du8*. De universiteit vindt de straffen onterecht omdat het ‘bijna onmogelijk’ is om het verbod te handhaven en neemt ‘juridische stappen’ tegen de boetes. De Universiteit van Amsterdam kreeg in drie jaar tijd 2.400 euro boete, schrijft *Folia*. ‘Maar de kosten voor slechts negen weken handhaven op de uva (en de Hogeschool van Amsterdam) liepen in die periode al op tot maar liefst zes ton.’ De instellingen zijn dan ook gestopt met het inzetten van ‘rookcoaches’. Leiden is nog niet bezocht door inspecteurs van de NVWA, zegt universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke. ‘Er zijn zover wij weten geen controles geweest. Ik heb er in ieder geval niets over gehoord.’ ‘Wij controleren risicogericht of onderwijsinstellingen het rookverbod instellen, aanduiden en handhaven’, laat NVWA-voorzitter Bart Fortuin weten. ‘Wij werken projectmatig en reageren op meldingen. Situaties waarin wordt gerookt of gevaped op plekken waar dat niet is toegestaan, kunnen via de NVWA-website (anoniem) worden gemeld.’ ‘Bij het handhaven kijken we naar het bredere plaatje’, voegt woordvoerder Saïda Ahyad daar later aan toe. ‘Het gaat ons er niet om of iemand in een hoekje staat te roken waar het niet mag. Wij begrijpen dat een universiteit niet alle gevallen kan zien. Het gaat om de mensen die bijvoorbeeld voor de ingang roken en daar niet op worden aangesproken door beveiliging of personeel. Als er dan niets wordt gedaan treden wij op.’ Bij een overtreding wordt er eerst gewaarschuwd, aldus Fortuin. ‘Als bij een herinspectie de regels nog steeds overtreden worden, volgt een boete. Deze kan oplopen van 600 euro bij een eerste boete tot 4.500 euro als de onderwijsinstelling bij volgende herinspecties in overtreding blijft.’ Fortuin wil niet ingaan of er in Leiden al inspecties zijn geweest of wellicht nog volgen. ‘We doen geen uitspraken over individuele gevallen.’

Dankzij Project PhD ontdekte ik deze week mijn eerste grijze haar

Mijn kat is momenteel herstellende van een operatie. Ze ziet er behoorlijk zielig uit, mijn lieve Loesje. Een stukje van haar buik is kaalgeschoren, te midden van dat kale velletje prijkt een dichtgehechte snee, en daaroverheen draagt ze een soort kledingstuk dat de dierenarts aanduidde als een ‘medical pet rompertje’. Een vriendin noemde het een ‘antilikpakje’. Want dat is dus waar het toe dient: voorkomen dat Loes aan die wond gaat zitten likken. Sinds ik ervan heb gehoord zijn ‘medical pet rompertje’ en ‘antilikpakje’ mijn twee nieuwe lievelingswoorden, en sinds ik het heb gezien is het fenomeen waarnaar ze verwijzen mijn nieuwe lievelingsfenomeen. Het beeld van dat kwetsbare poezenlijfje in dat rode coltruitje triggert nou eenmaal een heleboel warme gevoelens bij mij. Als u dat niet begrijpt, dan raad ik u aan om zelf een keer ‘medical pet rompertje’ te googlen en gewoon eens te ervaren wat de plaatjes met u doen. Net als Loes ben ook ik op het moment aan het herstellen van een operatie. De operatie heette ‘proefschrift’ en duurde ruim vijf jaar. Fysieke wonden heb ik er niet door opgelopen, en ik ben er ook niet geheel of gedeeltelijk voor kaalgeschoren. Wel ontdekte ik afgelopen

‘Het liefst zou ik mezelf naast Loesje in haar mand willen oprullen’

week mijn eerste grijze haar, en ik ben ervan overtuigd dat zijn komst iets met het Project PhD te maken heeft. Want net zoals die medische ingreep er tamelijk heeft ingehakt bij Loes, zo hebben al die jaren aan mentale arbeid er bij mij ingehakt. Het liefst zou ik een paar maanden in bed willen kruipen, of mezelf oprullen naast Loesje in haar mand. Maar nog los van het feit dat het mandje daarvoor te klein is (of ik te groot), is dat plan ook agenda-technisch lastig te realiseren. Er moet namelijk met de drukker worden gemaild over de omslag van de dissertatie en het soort papier waarop die moet worden geprint. Er moet met de pedel worden gebeld over de promotiedatum en de capaciteit van het Academiegebouw. Er moet een verdediging worden voorbereid en een receptie georganiseerd. Er moet worden gepostdoct en gesolliciteerd naar functies voor later. Ik doe het allemaal wel hoor, en ik wil heus die baan wel straks, maar ik ben nu gewoon even zo moe, zo moe. Voor mensen zoals ik zou het goed zijn als de universiteit ook een soort medical pet rompertje ontwikkelt. Speciaal voor promovendi die net klaar zijn met hun proefschrift, en kampen met een post-dissertaal vermoeidheidssyndroom. Niet zozeer voor het geval dat ze aan hun buik willen gaan likken – kan natuurlijk altijd gebeuren, maar met een promovendus die daartoe niet is er vermoedelijk wel wat meer aan de hand (psychisch, zeg maar), en ik betwijfel overigens ook of zo iemand zich door een simpel lapje stof zou laten tegenhouden. Nee, zo’n rompertje zou vooral bedoeld zijn als signaal naar de buitenwereld toe. Gewoon om aan te geven: laat mij maar een beetje met rust de komende tijd, ik voel me even niet zo fit. Ik ben herstellende.

Josette Daemen is promovendus aan het Instituut Politieke Wetenschap van Universiteit Leiden

‘Iedereen staat op scherp’

Een verkrachting en meerdere aanrandingen van afgelopen week hebben grote impact op Leidse studenten. De gemeente moet het veilig maken op straat, vindt studentenpartij svl. ‘Het is gewoon stom dat je je onveilig voelt in je eigen stad.’

DOOR ELENA VAN DER KLOK

Een jonge vrouw liep in de nacht van woensdag 28 op donderdag 29 februari van de Breestraat naar het Noordeinde, toen ze werd aangesproken door een man, die haar vervolgens verkrachtte. Bovendien zijn meerdere vrouwen, onder wie studenten, de afgelopen weken lastig gevallen of aangerand. De politie is een onderzoek gestart. ‘Op basis van de verklaringen gaat het vermoedelijk niet in alle gevallen om dezelfde man. Het geven van een signalement is op dit moment daarom lastig’, aldus de site van de politie. Omdat de incidenten kunnen leiden tot angst en bezorgdheid onder vrouwen ‘is het belangrijk om goed op elkaar te letten en extra alert te zijn op verdacht gedrag’. ‘Je merkt dat iedereen nu extra op scherp staat’, zegt Elianne Wijnands, gemeenteraadslid van de partij Studenten voor Leiden. ‘Vriendinnen blijven nu liever’s avonds thuis in plaats van dat ze uitgaan. Het is

gewoon stom dat je je onveilig voelt in je eigen stad. Daarom willen we dat de politie en gemeente dit als prioriteit gaan beschouwen. Er moet alles op alles worden gezet om dit nu op te lossen. Dit mag gewoon niet meer gebeuren.’ Volgens Wijnands zijn de huidige maatregelen onvoldoende. ‘Wij zijn blij met preventiemaatregelen zoals “Ben je Oké?”, maar dat is niet genoeg.’ Daarom onderneemt Wijnands zelf actie. ‘We proberen op sociale media meer aandacht te genereren over de incidenten. Bovendien willen we duidelijk maken dat veiligheid op straat niet de verantwoordelijkheid is van de vrouw. Want je ziet nu weer dat wij niet alleen over straat moeten gaan en dat wij niet te veel moeten drinken.’ De Plaatselijke Kamer van Verenigingen Leiden houdt contact met studentenverenigingen over de incidenten. ‘We hebben ze gemaild en de grote verenigingen nog nagebeld’, vertelt assessor Floor Oude Wesselink. ‘De verenigingen hebben advies gevraagd over hoe ze hun leden het beste over dit nieuws konden inlichten. Voor nu adviseren wij verenigingen om waakzaam te zijn en hun leden niet alleen naar huis te laten gaan.’ Om jonge vrouwen te steunen wordt op zaterdag 9 maart om middernacht een protestmars door Leiden georganiseerd.

Dit is een overwinning voor de dovengemeenschap

Nadat ze vorige week haar proefschrift over gebarentaal in West-Afrika succesvol verdedigde, is de Portugese Marta Morgado de eerste dove doctor aan de Universiteit Leiden. ‘Ik heb een lange weg moeten afleggen om hier te komen.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Met twee tolken, een voor Morgado en een voor het publiek, verdedigde de Portugese op dinsdag 27 februari haar proefschrift. Ook de drie examinatoren en haar twee begeleiders maakten gebruik van gebarentaal. ‘Mijn gebarentaal is de Portugese Gebarentaal, maar hier op de universiteit communiceren we allemaal in Internationale Gebarentaal omdat de meesten van ons geen Nederlanders zijn.’ De promovendus noemt het een ‘onvergetelijke dag’. De promotie maakte deel uit van een groot onderzoeksproject naar ontstaansgeschiedenis van gebarentaal, onder leiding van Victoria Nyst, universitair hoofddocent bij het Leiden University Centre for Linguistics, die onlangs een Vici-beurs ontving. ‘Ik heb gebarentalen in West-Afrikaanse dorpen geanalyseerd: een in Ghana en een in Ivoorkust. Maar gaandeweg heb ik de gebarentaal uit Guinee-Bissau erbij betrokken. Omdat ik daar al zo’n twintig jaar banden had.’ Morgado is de eerste dove taalkundige en de eerste

dove doctor aan de Universiteit Leiden. ‘Als ik de eerste dove doctor ben aan deze universiteit, stel je dan de lange weg voor die ik heb moeten afleggen om hier te komen. Er waren veel momenten waarop ik de enige dove was. Soms kon ik niet deelnemen aan cursussen, conferenties, workshops of bijeenkomsten omdat er geen tolken beschikbaar waren. In feite doorstaan veel dove mensen wereldwijd, vooral in Europa, deze academische trajecten volledig alleen.’ Ze heeft veel steun ervaren vanuit andere dove academici. ‘Gelukkig is Europa niet zo groot en zijn we erin geslaagd een netwerk van dove academici te ontwikkelen, waardoor we ons niet alleen voelen. ‘Dit netwerk heeft mij sterker gemaakt, we hebben jaarlijks bijeenkomsten voor schrijfretraites, workshops en conferenties. Veel van mijn academisch dove vrienden die ik tijdens de reis ontmoette, kwamen naar mij toe op de verdedigingsdag en vierden het met mij. Het was een uniek en mooi moment.’ Morgado vindt het belangrijk dat er aandacht is voor de dove gemeenschap. ‘Er bestaan nog steeds veel vooroordelen over mensen die doof zijn, bijvoorbeeld dat ze geen carrière zouden kunnen nastreven. Het behalen van een doctoraat is daarom een overwinning voor de dovengemeenschap.’

Marta Dias Da Silva Morgado Pereira, Personal experience narratives in three African sign languages

Universiteit voert lekenpraatje in

Komend collegejaar beginnen ook promotieplichtigheden aan de Universiteit Leiden met een lekenpraatje. Daarin legt de promovendus in begrijpelijke taal voor buitenstaanders het onderzoek uit.

DOOR ELSE VAN DER STEEG

Dit gebeurt al op de meeste universiteiten, en vanaf 1 september ook in Leiden. In een opiniestuk in *Mare* in september 2023 vroeg promovendus Lucia Grijpink zich af waarom het lekenpraatje in Leiden nog niet bestond. De promovendus aan het Leids Universitair Medisch Centrum schreef: ‘Het grote publiek zal niet de wetenschappelijke publicaties in vakbladen lezen of congressen bijwonen. Toch is het belangrijk dat de uitkomsten weer terug-

komen bij de mensen voor wie we het doen.’ Zou het niet passend zijn de verplichting jegens de samenleving, waarop de promovendus tijdens de promotie wordt gewezen, een rol te geven in de ceremonie, vroeg Grijpink zich af? Ze kreeg veel reacties op haar oproep, zo ook van Max van Haastrecht, lid van de Universiteitsraad namens de partij PhDoc. Samen dienden ze een verzoek in bij het College voor Promoties. Met succes: deze week maakte de universiteit bekend dat het lekenpraatje wordt ingevoerd. Er was wel een praktisch obstakel op te lossen: de tien minuten extra per promotie voor het lekenpraatje zouden moeilijk in te plannen zijn. Om dit tijdgebrek op te vangen, kan vanaf september ook op vrijdagochtend gepromoveerd worden, waar dat voorheen alleen op dinsdag, woensdag of donderdag kon.

Waarom we fascisten onderschatten

Waarom lukt het leiders telkens weer om kiezers te verleiden met racistische retoriek? Hoogleraar Europese literatuur en cultuur Nidesh Lawtoo scheef er een boek over: *(Nieuw) Fascisme*. ‘Politici met makkelijke oplossingen zijn niet te vertrouwen.’

DOOR VINCENT BONGERS

‘You’re fired!’ Donald Trump slaat met zijn hand op een vergadertafel en brult zijn vaste slogan in het gezicht van een potentiële troonopvolger die in zijn ogen heeft gefaald. Veertien seizoenen lang was hij het middelpunt van het tv-programma dat hij mede produceerde: *The Apprentice*.

Televisiezender nbc ontsloeg hem in 2015 nadat hij over migranten zei dat als ‘Mexico mensen stuurt, ze drugs en criminaliteit met zich meebrengen. Het zijn verkrachters.’

‘Ik ben *The Apprentice* gaan kijken omdat ik wilde zien waarom Trump zo aantrekkelijk is voor veel mensen’, vertelt Nidesh Lawtoo, hoogleraar moderne hedendaagse Europese literatuur en cultuur. Lawtoo schreef een boek over hoe fascisten steeds weer mensen aan zich weten te binden. Van zijn boek *(Nieuw) Fascisme, Besmetting, Gemeenschap, Mythe* (2019) is net de Nederlandse vertaling verschenen. ‘Het is geen geschiedenisboek over het fascisme dat we associëren met Mussolini en Hitler’, legt Lawtoo uit. ‘De radicaal rechtse politici van nu zijn anders, maar hebben wel kenmerken van wat de schrijver en semioticus Umberto Eco “Ur-fascism” of “eeuwig fascisme” noemt. Een van deze kenmerken is het vermogen om mensenmassa’s te mobiliseren en hen het idee te geven dat er één grootse natie is, waar zij wel toe behoren en bepaalde groepen juist niet.’

Trump heeft, anders dan bijvoorbeeld Hitler en Mussolini, niet een specifieke ideologie waarin hij bepaalde groepen uitsluit, maar maakt wel discriminerende opmerkingen over Mexicanen en migranten in zijn algemeenheid. ‘De bouw van de beruchte grensmuur was een belangrijk onderdeel van zijn programma, en het angst aanjagen voor migranten staat centraal in zijn huidige campagne.

Wilders sluit moslims uit, maar hem een fascist noemen, wil Lawtoo niet. ‘We moeten oppassen met het stellen van diagnoses. Wel is het zo dat racistische retoriek, de uitsluiting van buitenlanders en het verspreiden van grote leugens, zoals in dit geval bijvoorbeeld klimaatontkenning, wel serieuze manifestaties van het eeuwige fascisme zijn waar Eco voor waarschuwt en wat ik (nieuw) fascisme noem.’ De ervaring met *The Apprentice* heeft Trump in ieder geval geleerd hoe hij veel mensen kan beïnvloeden. ‘Hij weet precies hoe hij de camera moet gebruiken’, zegt Lawtoo. ‘Hij is een acteur, en bleef dat ook in het Witte Huis. Zijn houding, gebaren en manier van spreken zijn precies hetzelfde gebleven. Hij maakt van politiek een fictieve show die wel echte consequenties heeft.’ Mensen reageren daar erg op, bootsen hem bewust en onbewust na. In *The Apprentice* is Trump de meester van het spel, die met een priemende vinger een geflopte kandidaat ontslaat. ‘Het is een haast gewelddadig gebaar van uitsluiting en dat brengt de andere deelnemers weer nader tot elkaar. De literair criticus René Girard zou het omschrijven als zondebokvorming. Dat is een mechanisme dat Trump ook tijdens zijn presidentschap bleef toepassen: er is altijd iemand anders verantwoordelijk.’ Wat ook weer een kenmerk van het (nieuwe) fascisme is, aldus de hoogleraar. Mimetische theorie speelt een belangrijke rol in het boek. ‘Mimese komt van het woord *mimos*, oud-Grieks voor acteur. Mensen vinden rationaliteit heel belangrijk maar we zijn heel gevoelig voor imitatie. We doen na wat bijvoorbeeld onze burendoen. We voelen vaak ook wat zij voelen. Een grote groep kan door imitatie

‘Trump is een acteur die van politiek een fictieve show maakt’

dezelfde emoties voelen. Ze besmetten elkaar.’

Plato was al bekend met de werking van nabootsing. In de jaren ‘90 ontdekten Italiaanse wetenschappers het bestaan van spiegelneuronen. ‘Dat zijn zenuwcellen die verantwoordelijk zijn voor beweging, die niet alleen reageren wanneer we bewegen maar ook bij het zien van bewegingen bij anderen, zoals gebaren en gezichtsuitdrukkingen. Ik denk dat deze neuronen heel actief zijn, niet alleen in een-op-een-ontmoetingen, maar ook in een grote groep en bij socialmediagebruik. Ze spelen een grote rol in onbewust imitatiegedrag.’ Imitatie is essentieel in onze ontwikkeling. ‘We worden te vroeg geboren, stelde Nietzsche al. Dat betekent dat we nog heel veel moeten leren als we opgroeien en dat doen we door te imiteren. Van zichzelf is imitatie uiteraard niet goed of slecht, maar fascisten zijn heel goed in het beïnvloeden van onbewuste neiging tot imitatie en het bespelen van gedeelde emoties.’ De speeches van Trump zijn daar volgens Lawtoo een goed voorbeeld van. ‘Als je ze leest, zijn de teksten incoherent en belachelijk. Maar door het herhalen van bepaalde beelden, bijvoorbeeld van die muur, zijn ze toch effectief - zeker gecombineerd met de gezichtsuitdrukkingen en gebaren die we ook kennen uit *The Apprentice*.’

Trump heeft ook een simpel verhaal over hoe een natie ooit groot was en dat hij ervoor gaat zorgen dat die grandeur weer terugkeert. ‘We leven in wereld vol legitieme angst en zorgen. Een leider die dan zo’n mythe vertelt, wekt alleen maar angst op voor migranten en negeert reële problemen als klimaatverandering.’ Ook in nazi-Duitsland was het verspreiden van mythes essentieel en dat is nog steeds een belangrijk wapen van fascisten. ‘De grieven van mensen zijn reëel. Het verspreiden van leugens over de oorzaken van hun problemen, dat is het kwalijke.’ Met het boek wil Lawtoo waarschuwen voor het gevaar dat Trump is voor de democratie. ‘Dat was al ruim voordat hij op 6 januari 2021 een gewelddadige opstand ontkerende. Het verbaasde mij dat de autoriteiten bij het Capitool totaal niet waren voorbereid op

de bestorming. Het waren toch heel gewone vaderlandslievende Amerikanen, was het idee. De deuren stonden daardoor haast helemaal open.’

De reactie op die aanval was volgens hem ook een duidelijk voorbeeld van een racistische bias in de Amerikaanse maatschappij. ‘Als er zwarte Amerikanen op dat veld hadden gestaan, had de politie heel anders gereageerd.’ We herkennen fascistische tendensen niet goed waardoor we ze nog steeds onderschatten, betoogt Lawtoo. ‘Fascisten dat zijn figuren van buiten onze gemeenschap, dat is de ander, is de gedachte. Maar dat is niet zo. Dit probleem speelt in de vs, Nederland, Duitsland, Frankrijk en Italië. We moeten ook naar onszelf kijken. Er kunnen micro-fascistische elementen in ons allemaal zitten.’

Maar wat is er tegen opkomst van het neofascisme te doen? ‘Er is niet één specifiek tegengif. Wat belangrijk is dat we een stap terug kunnen zetten. Niet op emotie reageren. Wat zegt iemand nu precies? En, klopt dat? Om dat voor elkaar te krijgen, is goed onderwijs nodig. Is dat er niet, dan worden mensen gevoeliger voor leugens, en effen je het pad voor figuren als Trump. Het moet duidelijk zijn dat de huidige problemen niet eenvoudig zijn aan te pakken. Iemand die zegt dat er een makkelijke oplossing is, is niet te vertrouwen.’ Linkse politici kunnen overigens ook gebruik maken van nabootsing, legt Lawtoo uit. ‘Zij moeten niet bang zijn om een positief verhaal te vertellen dat inspeelt op de emoties. Mensen zijn namelijk niet alleen gevoelig voor geweld en exclusie maar ook voor empathie en inclusie. Iemand als Bernie Sanders is daar bijvoorbeeld heel goed in. Hij spreekt heel veel mensen aan met retorische technieken die rechts ook gebruikt. Alleen verspreidt hij een boodschap van solidariteit en rechtvaardigheid. Maar we hebben ook nieuwe jonge stemmen nodig die dat doen.’

Nidesh Lawtoo, *(Nieuw) Fascisme: Besmetting, Gemeenschap, Mythe*. Noordboek, 280 pgs. €24,90

Het zijn zelden monsters

Zijn moordenaars verantwoordelijk voor hun daden als ze denken bezeten te zijn door de duivel, of stemmen horen die hen aanzetten om te doden? Lotje Steins Bisschop en Roselien Herderschee schreven er een nette boek over. 'Daders worden te makkelijk weggezet als krankzinnig.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

'Op het scherm verschijnt een fris, vriendelijk gezicht', schrijven filosoof Lotje Steins Bisschop en journalist Roselien Herderschee in hun boek *Dodelijke gekte – over moordenaars met een stoornis*. 'Tinkelende ogen lachen ons toe vanachter een donker brilmontuur. Op de achtergrond zien we een nette kamer, een opgeruimd bureau en glimmende paarse gordijnen. We zijn allebei verrast, zelfs een beetje overrompeld. We hadden iemand verwacht die... Tja, wat dachten we eigenlijk? Hoe ziet iemand eruit die een ander heeft... gedood?'

Voor hun boek spreken de twee met rechters, officieren van justitie, strafrechtadvocaten, psychiaters, journalisten en film-makers. Ze zijn aanwezig bij rechtszaken, horen slachtoffers aan, bezoeken klinieken en lezen talloze rapporten van rechtszaken. Maar dan mogen ze plots in gesprek met een dader. J. is veroordeeld voor doodslag en vertelt over de moord die hij heeft gepleegd. Hij spaart zichzelf daarbij niet. 'Hij is ooit te vondeling gelegd als baby en in een adoptiegezin terechtgekomen', vertelt Steins Bisschop. 'Hij heeft daar nooit kunnen aarden en het ging steeds van kwaad tot erger. Hij belandde in de jeugdzorg, raakte verslaafd aan drank en drugs, werkte in de prostitutie.'

Uiteindelijk steekt J. iemand onder invloed van psychische stoornissen en zijn verslavingen neer. 'Hij herinnert zich dat niet bewust, maar neemt wel de verantwoordelijkheid voor de dood van die persoon. Hij is dankbaar voor de tbs-behandeling die hij heeft gekregen naar aanleiding van het delict, en zegt daarover: "Ik ben weer mens geworden".'

De filosoof en journalist hadden alleen niet verwacht dat J. zo normaal en vriendelijk zou zijn. 'Uiteindelijk kun je niet spreken over de moordenaar', stelt Steins Bisschop. 'Ze zijn allemaal zo verschillend. Wat je wel kunt doen, is grip krijgen op het strafstelsel dat erachter zit. Hoe opzettelijk heeft iemand gehandeld? Heeft iemand een stoornis? Is iemand ontoerekeningsvatbaar? Is iemand strafbaar of niet? In Nederland worden jaarlijks 120 mensen om het leven gebracht en in 40 procent van de gevallen wordt aan psychologen en psychiaters gevraagd te oordelen over de psychische gesteldheid van een dader. Je kunt een psychose hebben, of een persoonlijkheidsstoornis, maar dan is nog de vraag in hoeverre die stoornis heeft doorgewerkt op de moord. Het zijn allemaal stapjes die we in ons boek bij tientallen verschillende zaken doorlopen.' Het feit dat moordenaars zo verschillend kunnen zijn, leidt tot moeilijke dilemma's. 'Het is niet *one size fits all*. Wanneer is een misdaad het gevolg van een stoornis die behandeld moet worden? Wanneer moet iemand gestraft worden? Of wanneer moet iemand behandeld én gestraft worden? Dat is heel lastig te bepalen.'

Hoewel de auteurs focussen op daders, hebben ze zich ook verdiept in nabestaanden en slachtoffers. 'Het leed dat een dader heeft veroorzaakt, kan nooit meer ongedaan worden. Elke zaak gaat je onder de huid zitten, soms liepen de rillingen over onze rug. Tegelijkertijd wil je per zaak uitzoeken hoe daders tot hun daad komen en hoe ze vervolgens het best behandeld kunnen worden. Zonder daarbij gevoelens van nabestaanden te kwetsen of goed te praten wat de daders hebben gedaan.' Dinsdag geven de auteurs een lezing over hun boek bij Studium Generale. Voor *Mare* belicht Lotje Steins Bisschop over drie zaken en hoezeer daders kunnen verschillen.

Lotje Steins Bisschop en Roselien Herderschee, *Dodelijke gekte. Over moordenaars met een stoornis*. Atlas Contact, 224 pgs, €22,99. Lezing Studium Generale, dinsdag 12 maart, Lipsius, 019 (en online) 19:30 - 21:00 uur

De grootheidswaan van een extremist

In de zomer van 2011 schoot de Noorse rechts-extremist Anders Breivik, vermomd als politieagent, 69 mensen dood op het eiland Utøya. Voornamelijk tieners die op een jeugdkamp van de Arbeiderpartij waren, werden het slachtoffer. Vlak daarvoor had hij in Oslo een bomaanslag gepleegd bij een regeringsgebouw waarbij acht mensen om het leven kwamen.

Steins Bisschop: 'Drie weken na de aanslagen wordt Breivik onderzocht door twee psychiaters. Zij concluderen dat hij niet toerekeningsvatbaar is, omdat hij onder invloed van grootheidswaanzin en paranoiaïditeit – een psychose – had gehandeld.' Een van de rapporteurs licht deze conclusie als volgt toe in de rechtszaal: 'Hij denkt dat hij ons allemaal gaat redden van de verdoemenis in een strijd tussen goed en kwaad. In deze strijd denkt hij een overkoepelende verantwoordelijkheid te hebben, een roeping, om te bepalen wie er blijft leven en wie er sterft.' Volgens de psychiaters is Breivik ontoerekeningsvatbaar. Steins Bisschop: 'Mensen die niet toerekeningsvatbaar worden verklaard in Noorwegen, krijgen geen ge-

vangenisstraf.' Dat zorgde voor enorme ophef in het land, waarop de rechters Breivik voor een tweede maal laten onderzoeken. 'Toen werd vastgesteld dat er geen sprake was van een psychose, maar van een narcistische persoonlijkheidsstoornis die de massamoord niet volledig kon verklaren. Deze onderzoekers stellen dat Breivik dus wel toerekeningsvatbaar is. Dat resulteert in een lange gevangenisstraf. De psychiater zei dat zijn ideeën wel vreemd zijn, maar het geen wanen hoeven te zijn. Sterker nog, zijn extreemrechtse ideeën worden breed gedeeld op het internet. Je moet het eerder zien als een soort geloof. Als een hele groep iets gelooft, kun je het geen waan meer noemen.'

De hypnosemoord

In Kopenhagen vonden in 1951 twee moorden plaats bij een bankoverval. De 28-jarige Palle Hardrup schoot iemand dood en sloeg daarna op de fiets op de vlucht. Later bleek dat zowel de kogels als de fiets van iemand anders waren, namelijk Bjørn Schouw Nielsen met wie Hardrup eerder in de gevangenis heeft gezeten. Hardrup verklaart dat Nielsen hem onder hypnose heeft gebracht en hem de overval en moorden in trance heeft laten plegen.

Steins Bisschop: 'Iedereen vroeg zich gelijk af: kan dat wel, iemand onder hypnose laten moorden? De advocaat van Hardrup kwam met allerlei pleidooien: hij zou even onschuldig zijn als het pistool, omdat hij bestuurd werd door iemand anders. Het is een interessante, haast filosofische discussie. Want wie is er dan schuldig? Stel dat het technisch gezien zou kunnen, in hoeverre is iemand dan nog verantwoor-

delijk voor wat hij doet? In het kader van moord is iemand altijd ergens verantwoordelijk voor zijn eigen daden. Er moet wel heel veel aan de hand zijn voor je zelf totaal niet meer weet wat je doet.' Uiteindelijk wordt er geoordeeld dat er sprake was van voorbedachte rade: de mannen wilden namelijk geld verzamelen om een politieke partij op te richten. Ze zijn beiden veroordeeld.

Het stereotiepe horrorfiguur

In de jaren vijftig vermoordt de Amerikaan Edward Gein twee vrouwen en rooft graven leeg om lichaamsdelen te verzamelen. Hij gebruikte de huid van zijn slachtoffers om maskers, stoelbekleding en lampenkappen te maken, maakte soepkommen van schedels, verzamelde negen vagina's in een schoenendoos, maakte een deurbel van een vrouwentepel. Zijn gruweldaden zijn inspiratie geweest voor meerdere boeken, televisieseries en films.

Steins Bisschop: 'In tegenstelling tot wat veel mensen denken, is dit soort daders extreem zeldzaam. Van alle moordenaars heeft maar een klein deel een stoornis en (bijna) niemand van hen is zoals Gein. 'Toch wordt dit soort stereotiepe horrorfiguur vaak geprojecteerd op alle moordenaars: daders worden te makkelijk neergezet als krankzinnige, gevaarlijke monsters. Het is namelijk moeilijk te bevatten dat iemand die tot iets afschuwelijks als moord in staat is ook menselijke eigenschappen heeft. Het is een bedreigend

Wat Tinder kan leren van orang-oetans

'Persoonlijkheid speelt aanvankelijk een kleine rol bij partnerkeuze'

Gedragsbioloog Tom Roth onderzoekt de partnerkeuze bij orang-oetans. Nuttig voor dierentuinen, maar ook voor ontwikkelaars van datingapps. 'Het is net als bij mensen: dat je genetisch bij elkaar past, wil niet zeggen dat je elkaar aantrekkelijk vindt.'

DOOR POL KOOPMAN

Sex sells weet gedragsbioloog Tom Roth. *Tinder for orang-utans* is namelijk de titel van zijn proefschrift. De muren van Roth's werkkamer op het Utrechtse Science Park zijn behangen met posters van verschillende soorten apen. 'Sommige apen, zoals de orang-oetan', vertelt Roth 'zijn nauw verwant aan de mens. Door apen te bestuderen kan je veel verklaren over bijvoorbeeld evolutionaire theorieën.' Zijn promotie heeft een minder fundamenteel uitgangspunt, legt hij uit. 'Ik heb gekeken naar de partnervoorkeuren van orang-oetans. Dat is nuttig, want als je weet waar ze op vallen, kan je ze makkelijker succesvol aan elkaar koppelen. Dieren zetten we doorgaans bij elkaar op basis van passende genetica, in de zin van: "Daar komt gezond nageslacht uit." Maar het is net als bij mensen: dat je genetisch bij elkaar past, wil natuurlijk niet zeggen dat je elkaar ook leuk of aantrekkelijk vindt.'

In tegenstelling tot wat de titel van het proefschrift doet vermoeden, hebben de orang-oetans niet naar links en rechts gewipet, zegt Roth. 'We hebben wél met touchscreens gewerkt. We kunnen door metingen best vaststellen dat vrouwelijke orang-oetans langer kijken naar mannetjes met wangplaten (een kenmerk van mannelijke volwassenheid) maar anders dan bij mensen kunnen ze je niet vertellen waarom ze dat doen. 'Om tot representatieve conclusies te komen hebben we verschillende meetmethoden gebruikt, van touchscreens waar de orang-oetans verschillende stippen konden aanklikken die ze associeerden met verschillende gezichten, tot apparatuur die de oogbewegingen volgde en zo kon meten naar wat voor gezichten ze langer keken.' Niet onbelangrijk, zegt de onderzoeker: orang-oetans zijn 'extreem gevoelig' voor beloningen. 'Die kregen ze uiteraard na elk experiment – ze deden overal vrijwillig aan mee – maar dit leidde er bij de touchscreens toe dat ze vooral de dichtstbijzijnde stip aantikten, om maar zo snel mogelijk hun beloning te krijgen. Omgemeten achten we daarom betrouwbaarder.'

Roth ontdekte dat orang-oetans voor een groot deel visueel ingesteld zijn: de apen keken vaker naar hun soortgenoten met de aantrekkelijke wangplaten. 'Natuurlijk gaat het over het groepje orang-oetans dat ik heb onderzocht, maar ik kan geen reden bedenken waarom het bij andere orang-oetans anders zou zijn.' Het proefschrift behandelt ook de voorkeuren van de mens die, evenals zijn verre verwant, een voor-

keur heeft voor aantrekkelijke gezichten. Roth beschrijft hoe potentiële liefdespartners als het ware twee 'filters' passeren. Eerst spelen visuele kenmerken een rol, pas daarna tellen zaken als status, ambitie en persoonlijkheid mee. Volgens de promovendus kan de datingindustrie hier nog wat van leren.

Roth: 'Een app als Tinder zou best kunnen stoppen met dat swipen. Je zou bijvoorbeeld ook op basis van *eye-tracking* in je telefoon een eerste groep potentiële partners kunnen uitfilteren. Daarna zou je pas moeten vertellen wat die mensen allemaal aan interesses en persoonlijkheid hebben. Onderzoek laat zien dat persoonlijkheid in eerste instantie een relatief kleine rol speelt bij partnerkeuze, al kan je er natuurlijk wel ethische vraagtekens bij zetten als telefoons ook dát allemaal nog van je gaan meten.' Niet alleen voor datingapps heeft Roth feedback. In een opiniestuk in *Trouw* schreef de gedragsbioloog zich te ergeren aan de realityshow *Married at first sight* waarin singles 'volgens de wetenschap' worden gekoppeld aan en in de echt verbonden worden met hun ware liefde.

'Het is helemaal niet mogelijk om "op basis van de wetenschap" een ideale partner te vinden, en al helemaal niet als die mensen elkaar van tevoren niet mogen zien. Daarvoor is liefde veel te onvoorspelbaar, zeker bij mensen, die over het algemeen langdurige relaties vormen. 'Aantrekkelijkheid is natuurlijk ook niet de heilige graal. Als mensen elkaar aantrekkelijk vinden, betekent dat niet dat daar ook daadwerkelijk liefde uit ontstaat, maar we weten dat het een belangrijke eerste voorwaarde is. Het kan betekenen dat mensen sneller geneigd zijn om met elkaar af te spreken, maar dat is niet automatisch een garantie voor langdurig succes. Kijk maar weer naar de orang-oetans. Een potentieel aantrekkelijke partner kan het in een nieuwe groep helemaal voor zichzelf verpesten door zich raar te gaan gedragen. Er komt zoveel meer bij kijken.' De stelling dat door dergelijk onderzoek het adagium van 'liefde op het eerste gezicht' ontkracht zou zijn, weerspreekt Roth. 'Ik geloof zeker wel in liefde op het eerste gezicht, maar ik denk niet dat we het van tevoren kunnen voorspellen.'

Tom Roth, *Tinder for orang-utans: comparing sexually selective cognition among Bornean orang-utans (Pongo pygmaeus) and humans (Homo sapiens)*. Promotie is 13 maart

Het is er en gaat nooit meer weg

Terwijl ChatGPT algemeen is ingeburgerd onder studenten, lijkt de universiteit nog steeds niet te weten wat het aanmoet met de chatbot. 'Er is veel tijd verspild.'

DOOR ELENA VAN DER KLOK
FOTO TACO VAN DER EB

Ik zie ChatGPT echt overal en bij iedereen', vertelt een bachelorstudent antropologie. Zoals zoveel studenten vertrouwt zij steeds meer op de AI-bot, die zich razendsnel ontwikkelt en door studenten wordt omarmd, maar door docenten gevreesd.

'Een studentenleven zonder kan ik mij lastig voorstellen', zegt een masterstudent Aziëstudies, die net als de andere geïnterviewde studenten alleen anoniem met *Mare* wil spreken, uit angst om beschuldigd te worden van plagiaat. 'Een scriptie schrijven zonder ChatGPT vind ik moeilijk. Ik vind het chill wanneer ChatGPT zinnen voor mij herformuleert. Ik vraag dan: "Can you please explain this to me like I'm five?"

'Bij mijn bachelorscriptie heb ik het vooral gebruikt om te brainstormen: door vragen te stellen aan ChatGPT ben ik op mijn onderwerp en methoden van onderzoek gekomen. Verder moest ik verschillende artikelen lezen en vergelijken. Met ChatGPT kon ik dit veel beter en sneller. Het is ook goed in samenvatten. Dus ja, ik voel me best afhankelijk van ChatGPT... wat erg eigenlijk!'

Gewoon sneller

'Bij ons moet je veel lezen, soms wel honderden pagina's voor één college', vertelt de antropologiestudent. 'Op die momenten gebruik ik ChatGPT. Natuurlijk kan ik het zelf ook, maar met ChatGPT ben ik gewoon sneller. Ik voel me

er niet per se afhankelijk van, maar het heeft veel meer invloed op mijn leven dan ik wil toegeven.'

Ook onder bèta's is de chatbot populair, vertelt een bachelorstudent natuurkunde. 'Het wordt heel veel gebruikt. In de bieb zie ik vaak tabbladen met ChatGPT openstaan. Studenten houden dan letterlijk een vragenlijst naast hun computer en vragen AI om sommen op te lossen. Wel passen ze de helderheid van hun laptopscherm aan, zodat het minder zichtbaar wordt.'

Zelf gebruikt zij de bot ook. 'In het eerste jaar van de studie leer je programmeren. In het tweede jaar moet je het toepassen tijdens lab-uren. Daarin gebruik ik ChatGPT stiekem wanneer de docent wegstapt. Ik laat hem codes programmeren, daarna probeer ik samen met mijn labmaatje te snappen wat hij heeft gegenereerd, we rekenen het na en gebruiken het antwoord. Mijn standaardvraag aan ChatGPT is: "This is my question, can you please code this for me?" Daarna leer ik de stappen die hij genereert uit mijn hoofd. Eigenlijk leer ik dus van hem in plaats van mijn docent.'

Toch gaat het soms ook fout. 'Aan het einde van onze studie hebben wij het bachelor researchproject. Voor dit project moet je in een lab codes schrijven en data verwerken terwijl iemand over je schouder meekijkt. Een student die dankzij ChatGPT eerder een acht voor programmeren had gehaald, besefte al snel: ik kan dit niet. Hij is gestopt en studeert nu wiskunde.'

Betaalde versie is beter

Een andere masterstudent zegt net de betaalde versie te hebben aangeschaft, voor 22 euro per maand. 'Daarvoor heb ik een maand lang in de wachtrij gestaan. Dat laat zien hoe veel vraag ernaar is.' Volgens haar is de betaalde variant veel beter. 'Het geeft je toegang tot meer literatuur. Ook kan het powerpoints maken.'

Hoewel de chatbot onder studenten dus volledig lijkt te zijn ingeburgerd, zijn docenten verdeeld over ChatGPT en de manier waarmee de universiteit op de technologie reageert. Sinds vorig jaar staan er summiere regels op de universiteitsite, die er kort samengevat op neerkomen: sparran mag, laten schrijven niet (zie kader).

'Er is veel tijd verspild', vertelt Tom Theuns, universitair docent politicologie, lid van de opleidingscommissie en voorzitter van de AI-taskforce. 'Het universitaire beleid duurde heel lang, terwijl we het zagen aankomen. Dit heeft voor veel frustratie onder docenten gezorgd. Gelet op de stormachtige ontwikkelingen, 'zou de regelgeving ook vlot moeten veranderen', zegt Theuns. 'Maar dat doet het niet.'

Volgens universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke is het nog 'te vroeg' voor extra aanpassingen. 'In februari is de projectgroep "AI in het onderwijs" gestart, waaruit waarschijnlijk beleid zal voortkomen voor het gebruik van AI in ons onderwijs. In deze groep zijn experts uit de breedte van de universiteit vertegenwoor-

digd, met zowel onderwijskundige als inhoudelijke expertise. Hierbij worden ook studenten, docenten en examencommissies betrokken. Veel concreter kunnen we op dit moment niet worden.'

Van paniek naar begrip

In de tussentijd proberen faculteiten zelf hun beleid aan te passen, zo ook bij Sociale Wetenschappen. 'Er wordt nu automatisch een contenttab aangemaakt op alle Brightspace cursuspagina's over het gebruik van AI', vertelt Cynthia van Vonno, voorzitter van de bacheloropleidingscommissie politicologie. 'Ook hebben studenten toestemming om het gebruik ervan te citeren.' Kanttekening: 'Het is aan docenten om het wel of niet toe te staan en ze moeten daarbij heel expliciet zijn over wat wel en niet mag. Dat moet ook expliciet worden vermeld in de papers die studenten inleveren.'

Dat beleid altijd achter de feiten aanloopt hoort erbij, vindt Bas Haring. 'Geduld is bij dit soort dingen niet geheel onverstandig', zegt de hoogleraar publiek begrip van de wetenschap, die het vak 'AI & Ethics' doceert. 'ChatGPT niet toestaan, is heel dom. Het is er, en het gaat niet meer weg. We moeten open en eerlijk zijn over het gebruik van ervan. Je moet jezelf afvragen: wil ik leren of wil ik een hoog cijfer?' >

> 'Bij de introductie van ChatGPT werd de universiteit overvallen', zegt Wim van Anrooij, voorzitter van de examencommissie Neerlandistiek. 'Aanvankelijk was er paniek en dachten docenten vooral: het mag niet. Nu is de houding vooral begripvol. Ze denken: het is er nu eenmaal en we moeten ermee omgaan.' Om tot verdere inzichten te komen ging hij er zelf mee experimenteren. 'Ik vroeg ChatGPT om een gedicht te schrijven voor mij in de stijl van Louis Couperus. Er rolde een vreselijk slecht gedicht uit, toch herkende ik bepaalde elementen. Couperus gebruikt bijvoorbeeld edelsteentjes in zijn gedichten. Dit deed ChatGPT ook.'

Controversiële vragen

Ook Theuns heeft de chatbot uitgeprobeerd. 'Heel veel, want ik wil namelijk goed begrijpen hoe het werkt. Zelf gebruik ik het bijvoorbeeld als een soort turbospelcheck. Het is goed in standaardteksten creëren waarvan duizenden versies bestaan. Maar zodra je iets creatiefs of origineels wil, is het teleurstellend. Het werkt ook niet bij het uitvoeren van onderzoek. Het is vrij slecht met exacte informatie. Hij wist bijvoorbeeld wel wie de eerste vrouwelijke burgemeester van Nederland was, maar weer niet de eerste vrouwelijke burgemeester van Overijssel. Bovendien weigert de bot vaak om antwoord te geven op controversiële doch wetenschappelijke vragen.' 'Mijn grootste zorg is dat studenten langzamerhand niet meer snappen dat het gebruik ervan verkeerd is', zegt Van Anrooij. 'Het draait niet om: word ik betrap? Het is net als roken; je weet dat het slecht voor je is. ChatGPT is een programma dat automatisch antwoorden genereert. Het is niet meer zelf nadenken.'

Wel ermee sparren, geen teksten laten schrijven

Wat mag je wel en niet doen met de chatbot? 'Studenten kunnen ChatGPT gebruiken als sparringpartner', staat er op de universiteitswebsite. 'Dit betekent dat het je kan helpen bij de beginfase van je onderzoek, bijvoorbeeld bij het brainstormen over onderwerpen of het zoeken naar informatie. Let hierbij op dat ChatGPT niet altijd correcte informatie geeft. Je moet dus zelf altijd checken of de informatie klopt. Daarnaast kan ChatGPT je helpen bij het structureren van tekst.'

De chatbot mag niet gebruikt worden 'voor het schrijven van teksten of het letterlijk herschrijven van bestaande

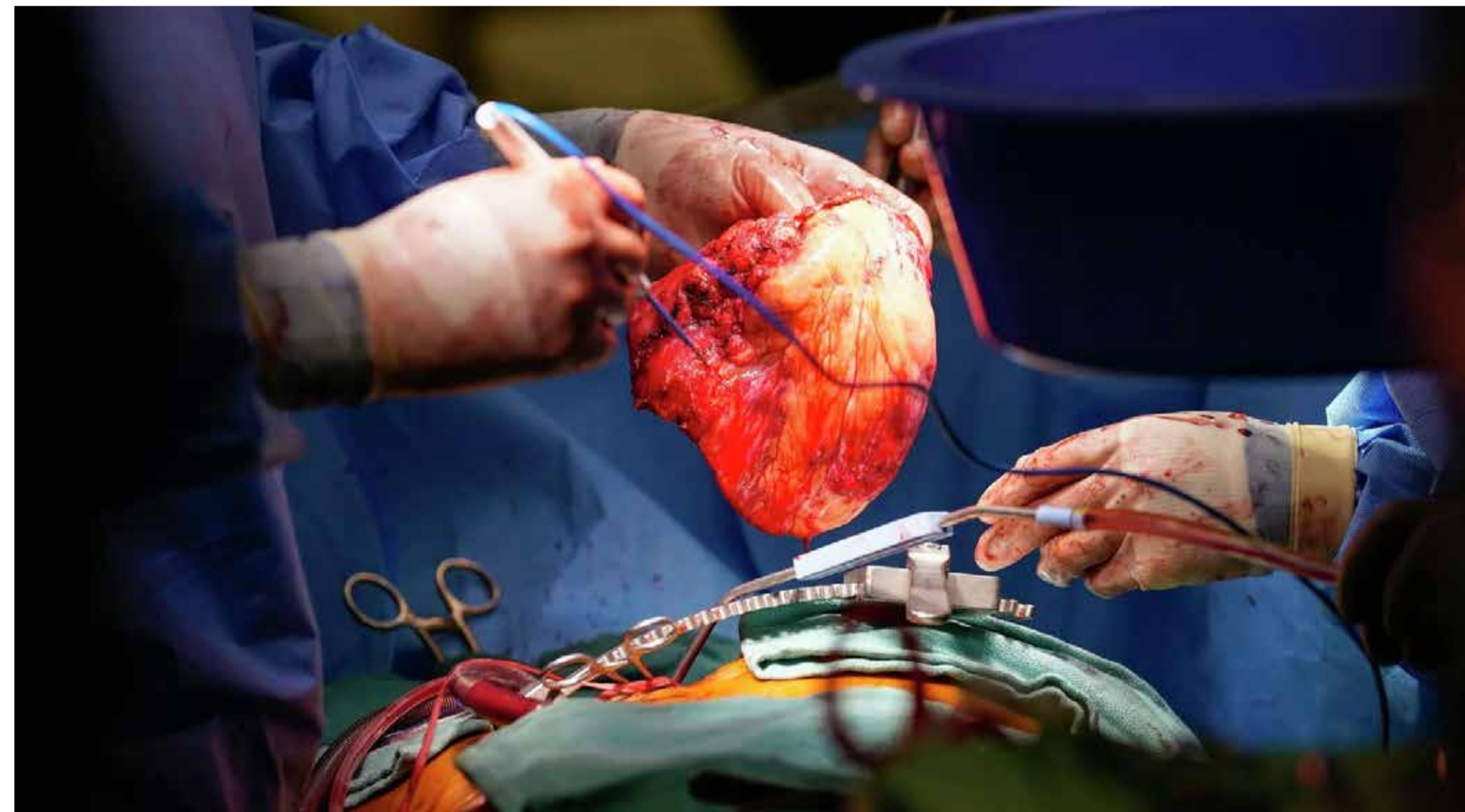
teksten', aldus de site. 'Dit wordt gezien als plagiaat. Je baseert je tekst dan immers op de woorden van iemand anders zonder daarnaar te verwijzen. Daarnaast is ChatGPT erg goed in toon en structuur, maar niet in inhoud en interpretatie. Ook verzint de tool verwijzingen en bronnen bij teksten. Die zijn dus niet geschikt om zomaar te gebruiken.' Verder staat er een korte kanttekening op de website. 'De ontwikkeling van chatbots is vlot. Hierdoor verandert de regelgeving hierover ook regelmatig. Houd de website van de universiteit in de gaten voor meer informatie omtrent het gebruik van ChatGPT.'

Luier

'Je moet wel heel dom zijn om een volledig essay ermee te schrijven', vindt de masterstudent Aziëstudies. 'Dat zou ik nooit doen. Integriteit is belangrijk voor mij. Ik wil trots zijn op mijn masterdiploma.' 'Ik vind het erg dat AI het onderwijs is ingeslopen', zegt een masterstudent Midden-Oosten studies die ChatGPT nog nooit heeft gebruikt. 'Studenten worden er vooral luier van. Ik ken veel mensen die hun leeswerk niet meer doen, maar het pdfje in ChatGPT gooien en dan alleen de samenvatting lezen. Het is natuurlijk makkelijker om antwoorden van ChatGPT te krijgen en ze direct over te schrijven, maar ik denk niet dat je hier dan nog wat van leert. Je verliest dan bepaalde vaardigheden, zoals samenvatten, kritisch denken en academisch schrijven.'

De chatbot mag niet gebruikt worden 'voor het schrijven van teksten of het letterlijk herschrijven van bestaande

Hoe hartklachten bij vrouwen te lang zijn genegeerd

Het blijft lastig om hart- en vaatziekten bij vrouwen goed te diagnosticeren, aldus hoogleraar Hester den Ruijter. Ze geeft vrijdag, op Internationale Vrouwendag, de Annie Romein-Verschoorlezing.

DOOR ELSE VAN DER STEEG

Het onderzoek naar hartproblemen bij vrouwen loopt achter, en om dat te begrijpen moet je kijken naar de geschiedenis, zegt Hester den Ruijter, hoogleraar Hart- en vaatziekten bij vrouwen aan het UMC Utrecht. 'In de jaren zestig en zeventig werd het puur gezien als een mannenziekte. Mannen werden vaker en jonger getroffen door acute hartinfarcten en andere hart- en vaatziekten. Dat het vaker voorkwam bij mannen dan bij vrouwen, lag ook aan de rol van de vrouw in de samenleving. Ik denk dan aan mijn oma, die stond bedden op te schudden en maten te kloppen.' Vrouwen deden veel fysiek actiever werk waarmee je het risico op hartproblemen voorkomt, terwijl de mannen naar kantoor gingen. 'Nu werken vrouwen ook achter computers, ze drinken meer, roken meer en hebben in die zin een ongezonde leefstijl aangenomen.' Daar komt bij dat er een verschil is tussen hartklachten bij mannen en vrouwen. Het blijft makkelijker om een hartprobleem bij mannen te diagnosticeren. 'Bij mannen zijn de klachten onmiskenbaar en acuut. De kransslagaders voorzien je hart van bloed: als daar ernstige slagaderverkalking ontstaat die het vat blokkeert, kun je een hartaanval krijgen. Die verkalking zie je veel bij mannen, maar minder bij vrouwen. Bij vrouwen zijn het vaker de kleinere vaten in het hart die minder goed functioneren. Dat levert minder acute klachten op

en is dus moeilijker te ontdekken.' Die klachten leiden ook niet altijd direct tot een hartaanval. 'Er ontstaat bij vrouwen meer twijfel: het type klachten is chronischer en daardoor is het moeilijker op te pikken.' Een andere factor die de diagnose bij vrouwen bemoeilijkt, is dat er minder verder wordt getest. Den Ruijter: 'De leidraad voor doortesten naar hart- en vaatziekten bij patiënten – vaak vrouwen – zonder ernstige slagaderverkalking komt pas uit 2020, en zelfs nu twijfelen veel artsen daar nog over. Het is een test die belastend is voor de patiënt, en er is ook nog steeds geen goede behandeling mogelijk. Zorgprofessionals en sommige patiënten vragen zich dan af: wat is de zin van een diagnose stellen als er toch geen behandeling is?' Toch zijn daar toch meerdere redenen voor, beoogt Den Ruijter. 'Een diagnose is belangrijk voor veel mensen: het verklaart hun klachten en helpt ook bij de acceptatie van een hartprobleem. Verder kan na een diagnose worden ingezet op het verhelpen van sommige klachten. En het is belangrijk voor het onderzoek, want alleen dan komen we verder.' Na de menopauze neemt het risico op hartklachten bij vrouwen toe. 'Onderzoek naar hormonen is een ingewikkelde puzzel geweest in de afgelopen decennia. Daarbij is vooral gekeken naar hormonen en reproductieve problematiek, maar het verband tussen hormonen en

hart- en vaatziekten en daaraan verbonden medicatie, levensloop en risico's, daar hebben we niet genoeg zicht op.'

Hoewel de aandacht voor vrouwen in geneeskundig onderzoek groeit, is de achterstand nog lang niet weggevoerd. Dat is ook zo makkelijk niet, zegt Den Ruijter. 'We zijn er nog niet. Bij basale vraagstellingen in het laboratorium waarbij mechanismen onderzocht worden is het nog niet erg populair om apart naar vrouwen en mannen te kijken.'

'Er is weliswaar de neiging om het af te dwingen. Financiers die zeggen: neem vrouwen én mannen mee, laat zien dat je de data apart analyseert en publiceert. Tijdschriften die vragen: lever data apart aan voor mannen én vrouwen. Dat is zinnig, maar heeft toch niet het gewenste effect, sterker nog, het schiet bij sommige mensen in het verkeerde keelgat. Eigenlijk wil je dat het bekijken van de rol van sekse en gender op je onderzoeksresultaten vanuit inspiratie gaat: het willen doen van goede wetenschap. Binnen het onderzoek zijn allerlei kenmerken belangrijk: etniciteit, leeftijd. Maar wereldwijd is biologisch gezien mannen-vrouwen de grootste groep.'

Zelf is Den Ruijter 'toevallig' op het pad van specifiek onderzoek naar vrouwen terechtgekomen. 'Ik bestudeerde slagaderverkalking in een laboratorium waar al eens gekeken was naar man-vrouwverschillen in slagaderverkalking. Daarnaast had ik colleges van professor Angela Maas, een cardioloog uit Nijmegen. Zij wees erop dat de verschillen bij mannen en vrouwen maar weinig onderzocht werden. Toen dacht ik, daar moet meer muziek inzitten. Ik keek naar mijn eigen data en dacht: verhip. Dat ben ik gaan uitpluizen.'

'Je ziet het niet als je het niet weet. We zijn in de geneeskunde heel erg gewend om in patiënten en controles te denken. Het verschil tussen ziek en gezond is nog steeds groter dan het verschil tussen man en vrouw. Als je dan man-vrouw erbij doet heb je nog een extra criterium om te onderzoeken.'

Daar komt bij dat het nog steeds moeite kost om meer vrouwen in studies te krijgen. 'Waarom weten we niet helemaal zeker. We zien in ieder geval dat de criteria om mee te doen aan zo'n studie nog steeds meer gericht zijn op mannelijke karakteristieken. Verder lezen vrouwen het *patient-informed consent* beter, ze zijn veel kritischer, stellen meer vragen en ervaren meer risico's bij experimentele behandeling. Daar komt bij dat vrouwen in de gezochte leeftijdscategorie vaak heel druk zijn: ze zorgen voor kleinkinderen maar werken vaak zelf ook nog steeds.'

Den Ruijters onderzoeksteam herkent twee factoren die belangrijk zijn om toch vrouwen aan te trekken: 'Vrouwelijk leiderschap helpt. We zien dat als publicaties een eerste of laatste vrouwelijk auteur hebben, vrouwelijke onderzoeksdeelnemers sneller bereid zijn om mee te werken. Ook lijkt het belangrijk om goed te kijken waar je vrouwen vraagt om mee te doen aan onderzoek: bij huisartsen, cardiologische centra verspreid door Nederland, perifere ziekenhuizen lukt het beter meer vrouwen in studies te krijgen, dus niet alleen gespecialiseerde ziekenhuizen.'

'Het geeft een enorme extra laag aan het onderzoek. Je wilt uiteindelijk toe naar gelijkwaardige zorg voor mannen en vrouwen met hartklachten.'

Elk jaar organiseert Universiteit Leiden op of rond Internationale Vrouwendag, 8 maart, de Annie Romein-Verschoorlezing. De lezing vindt dit jaar plaats op 8 maart vanaf 20.00 (inloop 19.30) in het Groot Auditorium van het Academiegebouw Toegang is gratis, aanmelden is verplicht via de site van

Goede statistiek moet een stresstest kunnen doorstaan

Voor de meest uiteenlopende onderzoeken zijn er standaard statistiekmethodes te gebruiken. Dat lijkt handig, maar in hoeverre zijn die methodes betrouwbaar? 'Er zijn legio studies die gewoon prut zijn.'

DOOR MARK REID

'Als je in de auto rijdt, hoef je ook niet te weten wat er onder de motorkap gebeurt', vertelt hoogleraar klinische epidemiologie Rolf Groenwold. 'Je weet dat als je het gaspedaal intrapt de auto vooruitgaat, en met het pedaal ernaast rem je. Ik denk dat heel veel mensen op die manier ook statistiek gebruiken. Ze klikken op wat knoppen en dan komt het wel goed.'

Voor simpele statistische test kan dat vaak nog wel, maar als de data die je onderzoekt ingewikkelder wordt, duiken er volgens Groenwold wel wat problemen op. 'In de praktijk hebben mensen vaak rommelige data. Zeker binnen medisch onderzoek zie je dat mensen gegevens uit verschillende bronnen bij elkaar brengen. Je neemt apotheekgegevens, verzekeringsgegevens, ziekenhuisgegevens en cijfers van het CBS. Dat knoopt je allemaal elkaar en op die data worden vervolgens ingewikkelde analyses gedaan.'

Maar hoe weet je nou of de analyse die je wil gebruiken geschikt is om je rommelige data te onderzoeken, zeker als je zelf misschien geen statistiek-expert bent? Om te testen in hoeverre je statistiek goede uitkomsten biedt, zijn zogeheten simulatiestudies bedacht.

Dat gaat zo: je genereert een ingewikkelde kunstmatige dataset met bepaalde eigenschappen en verbanden. Vervolgens kijk je of je statistische methode erin slaagt die verbanden terug te vinden. Lukt dat? Dan is je methode geschikt en kan de volgende onderzoeker die echte data onderzoekt jouw hapklare methode toepassen.

Dat is althans het idee.

Samen met promovendi Kim Luijken en Anna Lohman besloot Groenwold om een aantal bekende simulatiestudies over te doen, om te kijken of die resultaten wel te reproduceren waren. Dat bleek niet bij elke studie even makkelijk, concluderen ze in een artikel in *Royal Society Open Science*.

'Sommige simulaties waren best acceptabel te reproduceren', zegt de hoogleraar. 'Maar bij sommigen kwamen we erachter dat dat eigenlijk niet mogelijk was. Er staat bijvoorbeeld onvoldoende duidelijk beschreven hoe de testdata zijn gegenereerd, hoe de methode is toegepast of hoe is omgegaan met statistiekssoftware.'

En dat is een probleem, want de eindgebruikers van de statistische methodes vertrouwen er wel op dat die simulaties degelijk zijn uitgevoerd. Dat blijkt nu in sommige gevallen niet goed te controleren.

Groenwold: 'Er zijn simulatiestudies die maar heel oppervlakkig getest zijn. Dan zegt men: "Kijk, mijn methode doet wat hij zou moeten doen. Op basis van de data zou het model 23 als uitkomst moeten geven en dat doet hij ook. Hoera!" Maar als je data genereert op basis van de aannames die onder je model liggen dan is het niet gek dat je ontdekt dat het ook goed werkt.'

Daarmee stipt Groenwold het grootste probleem aan. Want wat je wil weten is niet alleen of een model werkt, maar ook wanneer het juist *niet* meer werkt. Zijn je conclusies nog wel kloppend als maar heel kleine datasets gebruikt, of als de gegevens niet mooi verdeeld zijn? Om de autometafoor te gebruiken: hoe hard kun je rijden voordat je de controle over het stuur verliest?

Volgens Groenwold moeten de modellen aan een stresstest worden onderworpen. 'In de medische wetenschap werk je vaak met rommelige datasets vol meetfouten of ontbrekende gegevens. Voor elk van die problemen moet je ingewikkelde statistiek gebruiken om ervoor te compenseren. Ik kan me voorstellen dat mensen dan naar simulatiestudies kijken welke correcties je moet uitvoeren en al die methodes op elkaar stapelen. Maar bijna niemand heeft in een simulatie gekeken of de statistiek nog wel werkt als je dat allemaal combineert.'

Dergelijke stresstests worden in nieuwe simulaties al meer uitgevoerd. Maar bij een aantal studies bleek niet meer te achterhalen waar de beperkingen liggen, terwijl ze nog steeds worden gebruikt als standaardmethodes.

'Ik hoop dat ons onderzoek eraan bijdraagt dat mensen toch kritischer kijken naar simulatiestudies en er niet meer blind op vertrouwen. De studies waar wij naar gekeken hebben waren bekende studies die waarschijnlijk nog wel enige controle hebben ondergaan. Maar er zijn nog legio simulatiestudies die niet zo vaak geciteerd worden en waarschijnlijk gewoon prut zijn.'

'Ik zeg niet dat mensen perfect moeten weten hoe alle statistiek in elkaar zit. De oplossing is volgens mij om statistici en epidemiologen meer te betrekken bij onderzoek. Die kunnen de beperkingen van modellen beter aangeven en dan kun je tests doen die in ieder geval goed genoeg zijn.'

Boeken hebben mijn leven gered

De veelgeprezen Zuid-Afrikaanse dichter Ronelda Kamfer schrijft over armoede, seksueel geweld en kolonialisme. Vrijdag vertelt ze in de Leidse UB over haar debuutroman. 'Hoe disfunctioneel mijn familie ook was, hun verhalen moeten worden opgeschreven.'

DOOR ROMY VAN DEN AKKER

FOTO JOOST VAN DEN BROEK/ANP

Ronelda Sonnet Kamfer (1984) geldt als een van de meest spraakmakende dichters van haar generatie. In 2008 debuteerde ze met de bundel *Noudat slapende honde*, dat bekroond werd met de Eugène Marais-prijs. Later volgden *Grond/Santekraam* (2011), *Hammie* (2016) en *Chinatown* (2019), haar meest recente bundel.

Op uitnodiging van het Nederlands Letterenfonds verblijft ze enkele maanden in de Amsterdamse schrijversresidentie om deel te nemen aan literaire festivals en interviews te geven over haar werk. Vrijdag vertelt ze in de Leidse Universiteitsbibliotheek over haar debuutroman *Kompoun* (2021) die in april in de Nederlandse vertaling van Alfred Schaffer zal verschijnen.

Je bent op jonge leeftijd begonnen met schrijven. Wie zijn je literaire helden?

'In de eerste plaats mijn grootouders. In Zuid-Afrika is er een grote orale traditie, *overtel*. De verhalen die zij vertelden, waren mijn introductie tot de literatuur. 'Op mijn middelbare school vond iedereen dat je moderne literatuur moest lezen, klassiekers zouden saai zijn. Maar ik ben er dol op. Ik houd van Shakespeare, van Dostojevski, en van *all the English girls*. Die boeken hebben een diepe impact op me gemaakt. 'Daarnaast bewonder ik het werk van Antjie Krog. Zij liet me zien dat ik in het Afrikaans kon schrijven en dat het niet alleen een racistische, conservatieve taal is.'

Zelf schrijf je in het Kaaps-Afrikaans, een spreektaal met Engelse woorden en straattaal.

'Het is de taal waarin ik denk. Het zou onoprecht zijn als ik in het Standaardafrikaans zou schrijven, de officiële taal die op school en in de kern wordt gebruikt. Ik voel er geen verbinding mee, begrijp het ritme niet. Alleen het Kaaps-Afrikaans kan uitdrukken hoe ik me voel. 'Schrijven is altijd mijn enige doel geweest. Mijn generatie is die van de overgangsfase en post-Apartheid. Boeken hebben mijn leven gered, daar wil ik trouw aan blijven. Ik heb me altijd eenzaam gevoeld toen ik opgroeide.

'Ik kom uit een cultuur van extreem geweld, thuis werd ik mishandeld. Ik begon boeken te lezen die zich afspeelden op plekken waarvan ik niet eens wist dat ze bestonden. Dat zette mijn situatie in perspectief en liet me zien dat ik ook ergens anders naartoe kon. Literatuur is er altijd al geweest en zal altijd blijven bestaan, omdat mensen troost nodig hebben.'

Je schrijft veel over je familiegeschiedenis.

'Hoe disfunctioneel mijn familie ook was, hun verhalen moeten worden opgeschreven. Door onze culturele geschiedenis en de Apartheid zouden we anders niet bestaan. Het lijkt me heerlijk om gewoon eens onzin te schrijven, maar dat gaat niet. Ik moet de verhalen van

mijn ooms en tantes, van mijn grootouders en moeder vertellen om te laten zien dat ze er waren.

'De verhalen die we op school lezen, waren geschreven in het Standaardafrikaans. De enige keer dat er iemand van mijn achtergrond in voorkwam, was als dienstmeisje of slaaf, alsof we slechts een voetnoot in de geschiedenis waren. Ik schrijf opdat anderen zich kunnen herkennen in mijn poëzie en zelf onderdeel van de literatuur worden.'

Hoe schrijf je over verkrachting, armoede, marginalisering zonder er zelf aan onderdoer te gaan?

'Ik schrijf alleen over gebeurtenissen die ik al heb verwerkt, hoewel dat bij seksueel geweld lastig is. Toch doe ik het, om te laten zien dat verkrachtingen in onze cultuur voorkomen. Dat bewustzijn en de gesprekken daarover zijn belangrijker dan mijn eigen ongemak. 'Er wordt me verweten dat mijn werk altijd over geweld en verkrachting gaat. Maar zolang verkrachtingen plaatsvinden, blijf ik erover schrijven. Ik zal nooit accepteren dat mensen de discussie daarover vervelender vinden dan de daad zelf.'

In *Chinatown daddy* schrijf je: 'my pa volg die leftovers / van die wit man se toxic masculinity'.

'Het kostte me moeite om te beseffen dat iedereen vastzit in een patriarchaal systeem. Daardoor moest ik toegeven dat de mannen die mij vreselijke dingen hebben aangedaan, daar niet volledig verantwoordelijk voor waren. Ook zij zijn slachtoffer van het systeem. Dat is geen excuus, maar hielp me wel om de situatie beter te begrijpen. In *Chinatown* wilde ik laten zien dat de mannelijkheid waar ik zo bang voor was een mythe is die bedacht en in stand gehouden wordt door het patriarchaat.'

In een ander gedicht laat je je kritisch uit over witte vrouwen: 'laat die wit meisjes huil'. In Nederland word je door (witte) feministische groepen omarmd.

'Tien jaar geleden werd ik nog gezien als vijandig. De lof laat zien dat er vooruitgang plaatsgevonden heeft. Mensen staan er meer dan vroeger open voor om bekritiseerd te worden, omdat we allemaal lijden aan het systeem. We hoeven niet hypergevoelig te zijn, en dan heb ik het met name over *white fragility*. Het is moeilijk om geconfronteerd te worden met je eigen tekortkomingen, maar daar moet je naar durven luisteren. Zelf zal ik de eerste zijn om mijn eigen gebreken toe te geven.'

De uitgever wilde je je roman *Kompoun* aanvankelijk aanprijzen als 'een krachtige roman over vriendschap' en legde de nadruk op universele thema's, in plaats van typisch Zuid-Afrikaanse.

'Dat wordt gelukkig nog veranderd. Als auteur zou je

'Zolang er verkrachtingen plaatsvinden, zal ik erover blijven schrijven'

je niet moeten voegen naar de onwetendheid van de lezers. Die hebben de plicht zich in de andere context te verdiepen. *Kompoun* speelt zich af in het Zuid-Afrika van de vroege jaren negentig en schetst hoe een familiegeschiedenis doorwerkt in het heden.

'We zouden allemaal nieuwsgierig moeten zijn naar elkaars geschiedenis en cultuur. Dat is een kwestie van verantwoordelijkheid nemen. In de paar maanden dat ik nu in Nederland ben, heb ik zo veel over Nederland geleerd en over de geschiedenis met Indonesië. Er zijn zoveel raakvlakken met de geschiedenis van Zuid-Afrika, waarom had ik daar nooit eerder over gehoord?

'Ik wilde dit verhaal schrijven omdat ik zelf op een boerderij ben opgegroeid. In de Standaardafrikaanse literatuur uit de Apartheid nemen zogeheten plaasromans een belangrijke plaats in. Die spelen zich af op boerderijen, maar je treft er geen enkele boer in aan. Ook vrouwen krijgen er geen stem. De boeken werden ingezet om de dominantie van witte Afrikanen te bevestigen.

'Ik had zoiets van: *we are not just little sprinkles to spice up your story, we existed!* Pas toen het boek af was, zei een voormalig professor van me dat het las als een plaasroman. Terwijl ik gewoon over mijn levenservaringen schrijf: zo makkelijk is het dus om een koloniaal verhaal vanuit een nieuw perspectief te vertellen.'

Een recensent muntte de term 'plaasfeminisme'. Hoe vind je het dat je werk als activistisch wordt bestempeld?

'Ik ben erg sceptisch over labels, omdat je er nooit meer vanaf komt. Het is een groot compliment dat feministen mijn werk zo interpreteren, maar mijn oma, moeder en tantes waren niet bezig met emancipatie. Ze leefden geen theorie na, probeerden zichzelf niet te verheffen: ze wilden overleven. Als dat indirect een feministische theorie steunt, is dat prima, maar dit is gewoon wat ik voorgespiegeld kreeg.'

Je werkt nu aan een nieuwe roman, over vroedvrouwen. Waarom?

'Ik wilde iets schrijven wat minder emotioneel zou zijn, waarbij ik me kan vastklampen aan onderzoek. Mijn moeder en tantes hadden een enorme kennis van planten en wisten precies hoe die zwangere vrouwen konden helpen. Dat soort wijsheden gaan voor eeuwig verloren als je ze niet opschrijft. Ik wil ook dit aspect van de cultuur eren en er een monument voor bouwen.'

Op 8 maart 2024, komt Ronelda Kamfer naar de Leidse Universiteitsbibliotheek om voor te lezen uit haar roman en in gesprek te gaan over haar werk. Toegang is gratis, 19:00 u, aanmelden via de site van de UB

Het moest eruit

Op haar debuutalbum *Zwart/Wit* zingt Meis (echte naam: Asha de Groot) over rouw en depressie, maar ook over hoop. Op het podium paaldanst ze er ook nog bij. 'Ik zoek de extremen op.'

DOOR MARK REID
FOTO FELICE-HOFHUIZEN

Je hebt net je debuutalbum uitgebracht en bent nu aan het touren. Op je blog noemde het je eerste 'grotmensen-tour'. Hoe voelt dat?

'Tot nu toe is nog geen show hetzelfde geweest. En het publiek is echt zo leuk. Ze zijn op het juiste moment uitbundig of precies weer muistil op de andere momenten. Het voelt echt alsof er binnen de muren van de zaal iets tussen ons aan het gebeuren is. Ik kan gewoon nog steeds niet helemaal bevatten dat er überhaupt mensen zijn, al zijn het er maar vijf, die geld over hebben om naar mij te komen kijken. En bij mijn vorige optreden waren het er opeens honderd! Ik ga er bijna zelfvertrouwen van krijgen.'

Je album heet *Zwart/Wit*. Is dat hoe je de wereld ziet?

'Ik ben van mezelf wel een hak-op-de-tak-mens. Ik ben heel goed in dingen helemaal zwart of helemaal wit zien. Op het album heb ik geprobeerd die lichte en donkere kant allebei de ruimte te geven. Er zijn nummers met zachtere instrumenten, kleinere liedjes met gitaar, en aan de andere kant heb je de hele zware, elektronische songs.

'Het gaat over rouw, over depressie en afscheid nemen, maar ook over hoop, verder leven en positiviteit. Ik heb die tegenpolen helemaal uit elkaar getrokken en ze als zwart en wit tegenover elkaar gezet. Ik zit al jaren in therapie om het kleurenspectrum daartussen te ontdekken, dus wellicht dat er hierna een regenboogplaat komt. Maar nu zoek ik de extremen op.'

Je debuutalbum gaat voor een aanzienlijk deel over je ziekte (vanwege een erfelijke aandoening is Meis' maag operatief verwijderd) en herstel daarvan. Voelt het meer als een afsluiting of het begin van iets nieuws?

'Als beide. Omdat die ziekte zo'n impact op mijn leven heeft gehad, kon ik niets anders maken totdat dit eruit was. Ik ben er eigenlijk mijn hele adolescentie mee bezig geweest. Het is deels een afsluiting van een hoofdstuk, maar voor nu ben ik nog helemaal niet klaar om afscheid te nemen van *Zwart/Wit*. Ik wil er nog middenin zitten. 'Het is ook typisch dat het uitkomt nu ik dertig ben, dat voelde als een heel grote mijlpaal. Alsof je dan volwassen moet zijn en het allemaal moet weten. Het is ook vrij laat om te debuteren. Er zijn veel mensen die dat veel jonger doen. De hele club van 27 was toen al beroemd.'

Je teksten zijn erg persoonlijk, het litteken van je operatie staat pontificaal op je albumhoes. Hoe is het om dat soort intieme dingen te delen met het publiek?

'Het litteken is echt het ding waar ik het onzekerst over ben geweest. Het staat voor ziekte, maar ook voor de overwinning daarvan. Het heeft me sterker gemaakt. Dat vond ik het belangrijkste om te laten zien.

'Als ik voor een zaal speel van tweehonderd man, dan kan ik nog goed de reacties van mensen lezen en verbinding met ze maken. Daarvoor moet dat hele particuliere verdriet van mijn plaat een plaats maken voor iets universeels. Iemand die wel zijn maag nog wél heeft, moet zich er ook mee kunnen identificeren. 'Het feit dat mijn moeder is overleden en dat mijn maag weg is, is mijn grootste verdriet. Maar als iemand als grootst verdriet is dat de kapper heeft afgebeld en verder heeft diegene nooit wat ergs meegemaakt, dan is dat alsnog heel erg voor degene. Het is hetzelfde verdriet. Dat kun je met elkaar delen.

'Wat ik moeilijker vind is dat ik via *Spotify for Artists* kon zien hoeveel mensen op een bepaald moment mijn plaat luisteren. Ik heb geen idee hoe zij het ontvangen. De mensen die thuis met een koptelefoon op luisteren, en er dan een mening over hebben? Dat vind ik doodeng.

'Het is wel de mens eigen dat luisteraars die iets minder tof vinden zich sneller geneigd voelen er iets over te zeggen dan degenen die het wel tof vinden. Ik onthoud die negatieve dingen veel meer dan de positieve dingen. Iemand noemde mij online een "walgelijk spartelkontje". Ik vind spartelkontje een heel mooie term, maar ergens denk je toch: "Oh sorry, ik zal het niet meer doen." Ik moet nog wel een dikke huid kweken omdat het zo'n persoonlijk onderwerp is en mensen er toch een oordeel over hebben.'

Behalve zingen ben je op het podium ook aan het paaldansen. Hoe is dat ontstaan?

'Dat is een uit de kluiten gewassen coronahobby. Ik voelde me toen fysiek heel slecht. Ik had moeite met mijn zelfbeeld, zeker door dat grote litteken. Ik was supermager, met botten die uitstaken. Ik wilde me beter in mijn lijf voelen, maar ik was tegelijkertijd boos op mijn eigen lichaam. Ik wilde het een optater geven. 'Dus ik zocht naar een sport waarbij dat kon, maar die tegelijk een beetje kunstig was. Dansen kwam wel in de buurt, maar van paaldansen hoorde ik hoeveel zeer het kon doen. Na wekenlang oefenen zat ik vol met blaren en blauwe plekken en schaafwonden, en dat voelde eventjes heel lekker. En daarna kreeg ik er meer controle over en werd ik veel sterker en werd mijn lijf ook mooier. 'Zingen en paaldansen doe ik wel om en om. Ik merk nu al dat ik lastig is om te zingen als ik vrij dans op de vloer. Qua conditie heb ik daar nog wel wat te leren. Ik weet niet hoe iemand als Beyoncé dat doet.'

Hoe reageert het publiek op de paal?

'Goed. Er hangt een beetje een stigma om paaldansen heen, en ik ben bezig dat te ontcrachten. Ik sta totaal niet als stripper of als sensueel paaldanser op het podium, maar juist meer om de fitnesskant ervan te laten zien, en de moderne dans-aspecten. In hoe ik dans komt ook het thema zwart/wit terug: hoe hard en explosief het soms kan zijn, maar ook hoe vloeiend en kwetsbaar. 'Bezoekers van popconcerten weten niet zo veel van paaldansen, dus ik hoef niet heel moeilijke dingen te doen om indruk te maken. Maar als er mensen uit mijn paaldans-community komen kijken, moet ik wel beter mijn best doen, want zij zien dat iets een makkelijke *move* is, ook al ziet het er spectaculair uit.'

Meis, *Zwart/Wit*. Nobel, zaterdag 3 maart, 19:00u, €12,50

'Ik was boos op mijn lichaam en wilde het een optater geven'

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week bijles en huiswerkbegeleiding op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 6 leerlingen. Taal en rekenen. **Voortgezet onderwijs:** *Natuur- en scheikunde 3 vmbo tl. *Nederlands, economie 3 mavo. *Taal, rekenen, 2 mbo verzorging. *Nederlands, geschiedenis, 4 mavo. *Economie, 4 havo. **Leiden-Zuid**, *4 leerlingen basisonderwijs, groep 4, 5 en 6. Woordenschat, lezen. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdkooimen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, |+31 (0)23-5714745, info@bureaunvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter [@weekbladmare](https://twitter.com/weekbladmare)
Mastodon [@weekbladmare@mastodon.online](https://mastodon.online/@weekbladmare)
Bluesky [@mareonline.nl](https://bsky.app/profile/mareonline.nl)
Instagram [@weekbladmare](https://www.instagram.com/weekbladmare)
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofdreductie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcielle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Pol Koopman (stagiair)
Elena van der Kloek (stagiair)

Medewerkers: Romy van den Akker | Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | [Bandirah](http://bandirah.com) | [Silas.nl](http://silas.nl)

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk,
Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureaunvliet.com
<https://bureaunvliet.com/advertentie/>
Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emar | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

‘Ouders stellen meer vragen dan scholieren’

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO SIMONE BOTH

Wat is jouw bijbaan?

‘Ik ben studentvertegenwoordiger. Dat betekent dat ik op open dagen sta, bij het proefstuderen help en bijvoorbeeld presentaties over de studie geef op scholen. Het is vooral veel vragen beantwoorden van scholieren, dus.

‘Je moet vooral op mensen af durven stappen en je verhaal willen vertellen. De scholieren vragen veel naar je eigen ervaringen. Het gaat erom dat je je een beetje open op kunt stellen en dingen goed kunt uitleggen.’

‘We hebben een groep van zo’n dertig mensen en als er iets moet gebeuren,

komt er daarin een oproepje. Mijn studierooster is heel onregelmatig, dus dan is zo’n baantje fijn: je kunt aangeven wat je goed uitkomt. Vandaag zijn we met zijn tien. Je moet natuurlijk maar net tijd hebben om er een hele zaterdag te staan.

Krijg je veel lastige vragen?

‘Het zijn vaak dezelfde: waarom heb je voor de studie gekozen, waarom voor Leiden, wat vind je van de opleiding, hoe ziet een week eruit aan studielast. ‘Soms verrassen mensen toch. Een scholier had allemaal vragen over de moge-

lijkheden voor een researchmaster, terwijl de open dag voor de bachelor is. Die had zich wel heel specifiek voorbereid. Dat zijn dingen die ik ook niet weet.’

Herken je jezelf in de scholieren?

‘Ze zijn nieuwsgierig maar ook best een beetje geïntimideerd: het is allemaal heel groot en heel veel. Dat had ik ook. Ik vond het heel spannend en die studenten zagen er toen heel groot uit, zeker als je nog in de vierde van het vwo zit. Als ik nu terugkijk, is dat helemaal anders: die studenten willen heel graag al je vragen beantwoorden.

‘Veel scholieren komen met hun ouders en die stellen meestal meer vragen dan hun kind. Zij vragen door over de studielast en of je er nog dingen naast kunt doen. Scholieren zelf vragen meer over de toelating en hoe dat precies werkt.’

Heb je die doktersjas normaal ook aan?

‘Niet zo vaak, eigenlijk alleen in sommige werkgroepen: op de snijzaal, bij het oefenen van lichamelijk onderzoek en als we soms meelopen in het ziekenhuis.

‘We dragen ze nu zodat scholieren ons kunnen herkennen, maar ik denk toch dat het een soort autoriteit uitstraalt. Het voelt een beetje alsof ik hier half als dokter sta, dat ben ik nog helemaal niet.’

COLUMN | MAIA DE QUAY

Naked and afraid kregen we de vraag: ‘Dansen of zingen?’

Stel je voor: een verjaardagsfeest dat zo relaxt is, dat het zeven maanden te laat is. Dat lees je goed. Een van mijn huisgenoten werd afgelopen augustus 25, en om dat op een logische manier onder de aandacht te brengen, besloten we dat zeven maanden later te vieren.

Aangezien zij dol is op ontspannen en mijn andere huisgenoot en ik niet bekend zijn met dat concept, leek het ons een goed idee om met zijn drietjes een dag naar de spa te gaan.

Helaas, lieve lezer, moest ik in die spa iets meemaken wat misschien wel het allerverschrikkelijkste is wat ik ooit heb meegemaakt. Wat er op deze dag namelijk gebeurde, kan zonder twijfel worden geclassificeerd als een schending van fundamentele mensenrechten en tevens de grootste nachtmerrie aller tijden. De situatie was als volgt.

De ‘saunameester’ (uhuh) begon als een tovenaars met vlaggen te wapperen (nog meer uhuh)

In deze spa vinden meerdere keren per dag bizarre ceremonies genaamd ‘opgietingen’ plaats. Voor de onwetenden: hierbij zit je met zo’n veertig mensen naakt in een cirkel om een soort heilige kachel in een sauna die veel weg heeft van een grote blokhut. Vervolgens gooit een ‘saunameester’ (uhuh) als een soort tovenaars een boel water en oliën op de kachel, waarna er met waaiers, doeken en vlaggen in het rond wordt gezwaaid (nog meer uhuh).

Hoewel deze uiterst surrealistische en haast sektarische ervaring op zichzelf al genoeg is om een column of drie over te schrijven, is dit slechts de achtergrond van mijn nachtmerrie.

Het begon allemaal met de vraag van de dienstdoende saunameester of er ‘first timers’ aanwezig waren. Uiteraard waren mijn mede anti-ontspanningshuisgenoot en ik de enigen die aarzelend onze handen omhoog staken.

Grote fout.

Enorme fout.

In plaats van ons op ons gemak te stellen of uitleg te geven wat ons te wachten stond, stelde ze doodleuk: ‘Super! Willen jullie zingen of dansen?’ Na wat gelach en een (al zeg ik het zelf) zeer gevat grapje van mijn kant dat ik het in

dat geval al heel vaak had gedaan, keek ze echter ernstig en zei: ‘Nee serieus, wordt het zingen of dansen?’

Terwijl ik dit nu opschrijf, realiseer ik me dat de ernst van de situatie misschien niet volledig tot uiting komt in mijn woorden. Laat me daarom even benadrukken dat deze dame ons vroeg om NAAKT in het bijzijn van zo’n VEERTIG VREEMDEN TE ZINGEN OF DANSEN in een GROTE SAUNA. Normaal heb ik gelukkig geen last van verlamme onzekerheid, maar mijn god.

Daar zit je dan, letterlijk *naked and afraid*. Terwijl iedereen ons schaapachtig aankeek, probeerden we te bedenken wat we zouden doen. Werd dit echt van ons verwacht? Zouden we weg moeten als we weigerden? Het ritueel was nog niet begonnen en ik zweette me al te pletter. Om onszelf en de sektarische pottenkijkers nog meer gênante momenten te besparen, begonnen we toen maar met ‘s werelds raarste versie van ‘op een grote paddenstoel’.

Na deze bizarre ontgroening zijn de details van de ‘opgieting’ (uhuh) verder een waas voor me. Laten we het er maar op houden dat ontspanning na dit hele gebeuren ver te zoeken was.

Maia de Quay is student rechten